

Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική

Αναφέρεται σε ένα διευρυμένο γεωγραφικό πλαίσιο που περιλαμβάνει τον ενιαίο πολιτισμικό χώρο των Βαλκανίων και της Μικράς Ασίας κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας

Αρχικά τύποι κατοικίας απλοί προερχόμενοι από την αυτοσχέδια εμπειρική αντιμετώπιση στοιχειωδών αναγκών.

Σταδιακά από τα τέλη του 18ου αι. η κατοικία άρχισε να αποτελεί στοιχείο κοινωνικής προβολής και τεκμήριο επιτυχίας. Πρότυπα η επίσημη αρχιτεκτονική της πρωτεύουσας και η έκφρασή της μέσω της τοπικής άρχουσας τάξης

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Κατασκευαστική δομή

Υλικά κατασκευής: πέτρα, ξύλο και λάσπη

1. Κατακόρυφα φέροντα στοιχεία (τοιχοποιίες)

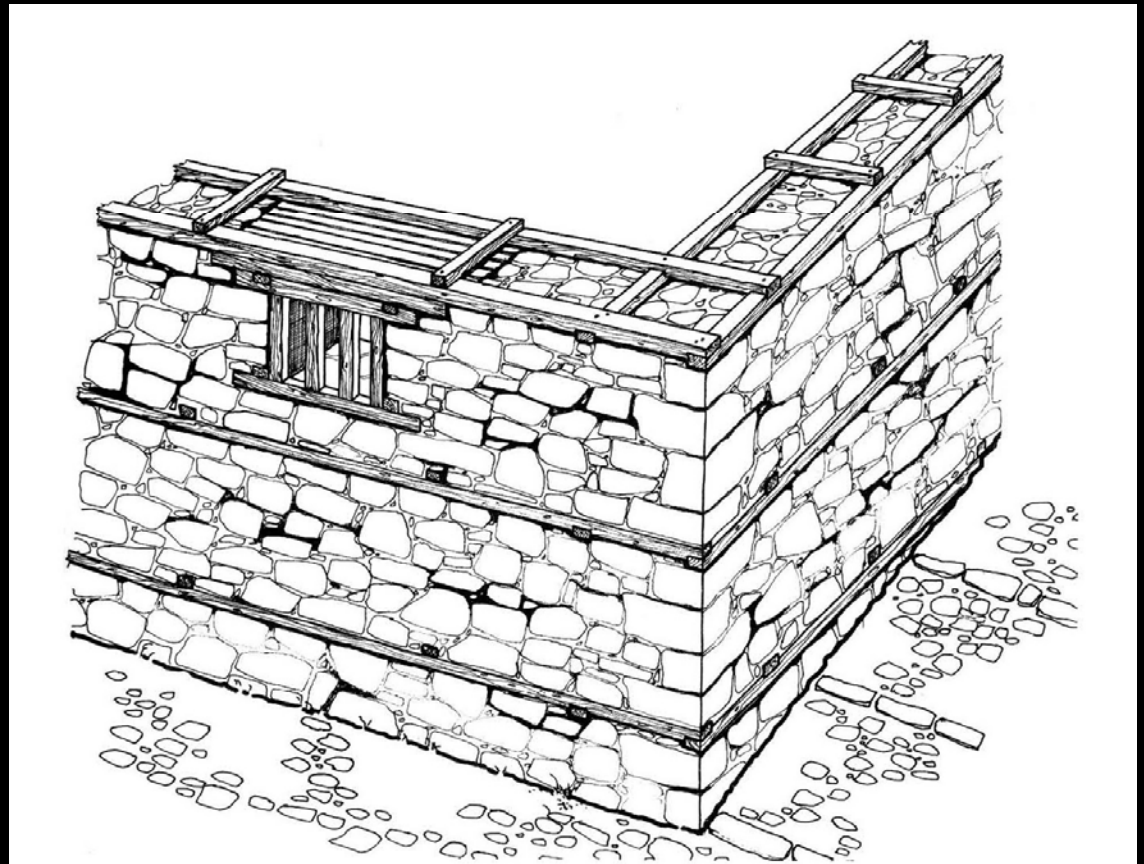
Α. Βάση κτιρίου:

Φέρουσες λιθοδομές κατασκευασμένες από αργούς λίθους

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Αργολιθοδομή με ξυλοδεσιές

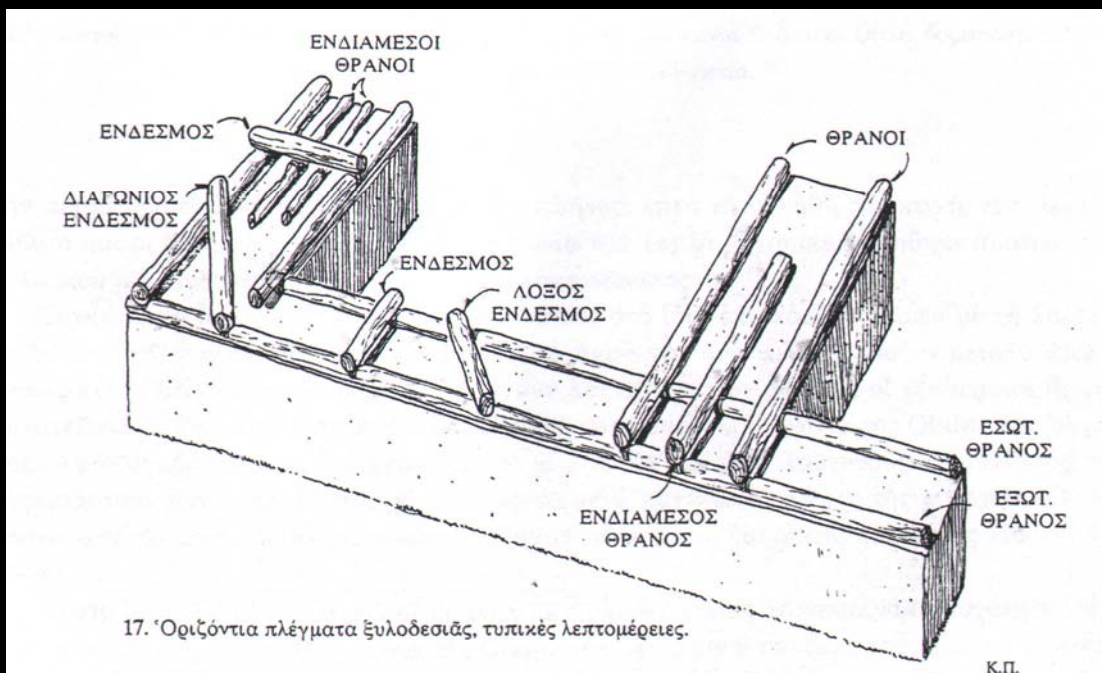
Στο σώμα της τοιχοποιίας αναπτύσσονται οριζόντιοι ελκυστήρες από ξύλινα στοιχεία (ξυλοδεσιές) οι οποίες εξασφαλίζουν τη λειτουργία των διασταυρούμενων τοιχοποιιών ως ενιαίου δομικού στοιχείου

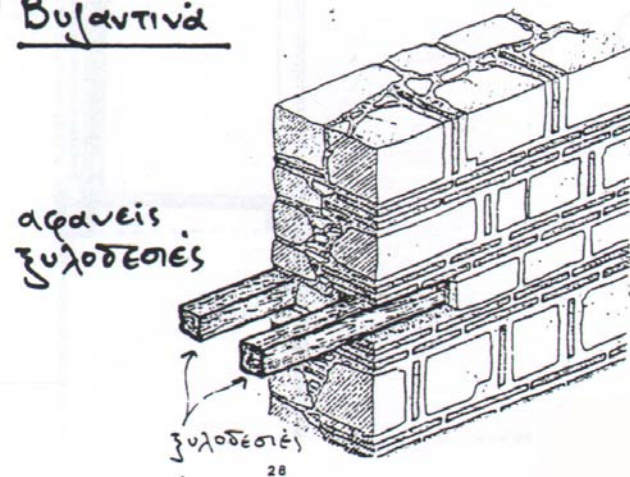
Πιν. 74: Παράδειγμα προοπτικής απεικόνισης λεπτομέρειας κατασκευής πέτρινου τοίχου με ξυλοδεσιές

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ξυλοδεσιά

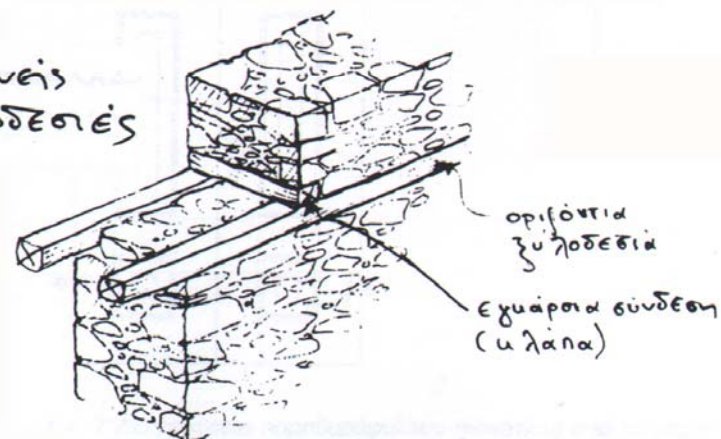

2) Βυζαντινά

3. Τουρκοκρατία

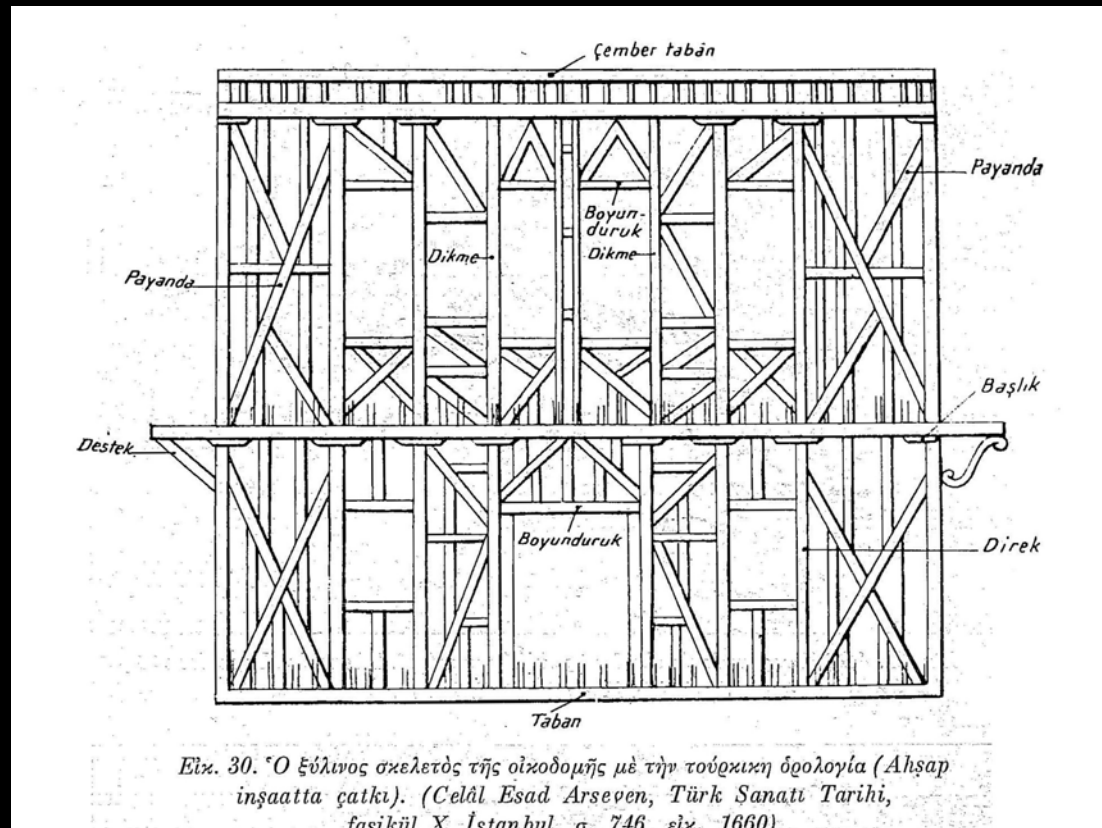
Εμφανείς
ξυλοδεσιές

Β. Ανωδομή

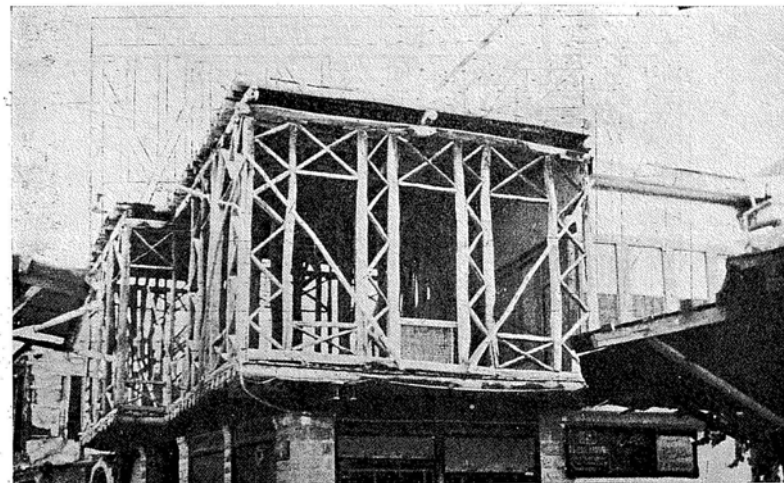
Στους ανώτερους ορόφους των κτιρίων ο Φ.Ο. είναι κατασκευασμένος από ξύλινα στοιχεία (ξυλόπηκτες κατασκευές).

Χωρίς να αποκλείεται η εμφάνιση της κατασκευής αυτής σε τοίχους ισογείων.

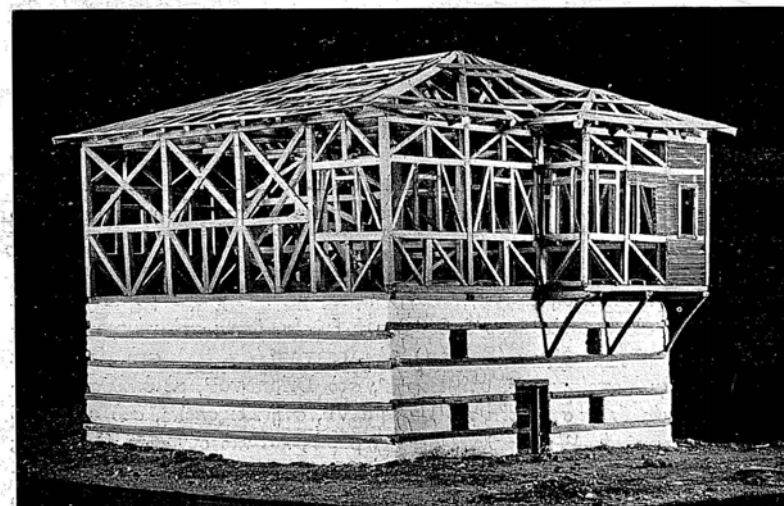

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Αποτελούν δικτυώματα από κατακόρυφους στύλους, οριζόντιες δοκούς και διαγώνια στοιχεία που εξασφαλίζουν το απαραμόρφωτο της κατασκευής

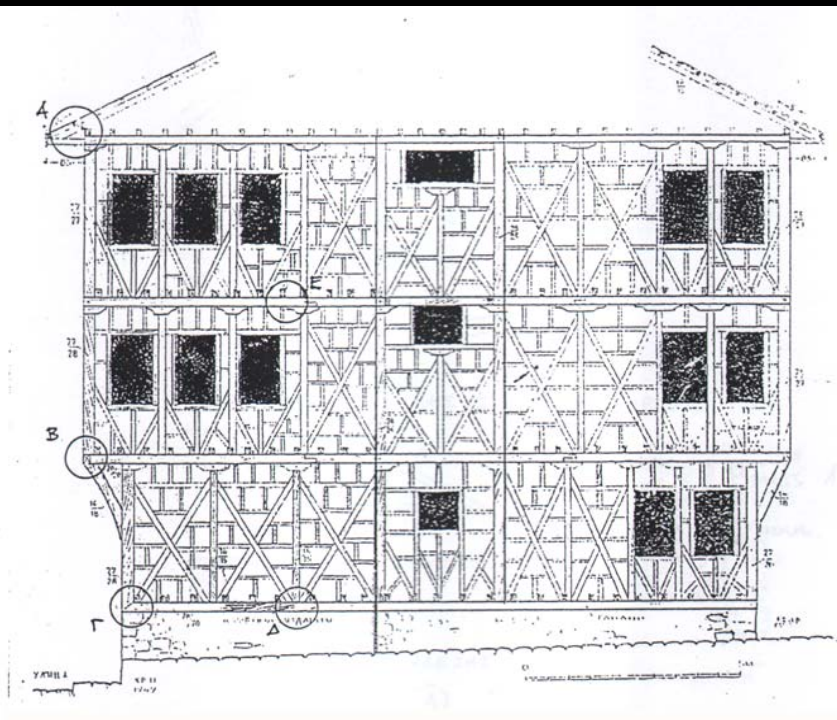

Εικ. 31. Ο ξύλινος σκελετός οικόδομης στη Λαμασκό (R. Thóumín, *La maison Syrienne*, Paris 1932, pl. IV, 1).

Εικ. 32. Πρόπλασμα τυπικού μακεδονικού σπιτιού ενδεικτικό της μεικτής κατασκευής του πέτρα και ξύλο. Διακρίνεται ο ξύλινος σκελετός του δρόφου και η κατασκευή του σαχνισιού (Μουσείο Έργαστηρίου Αρχιτεκτονικής Μορφολογίας Α.Π.Θ.).

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρεία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ευλόπηκτες κατασκευές

Ο ξύλινος φέρων οργανισμός πληρώνεται με πλιθιά ή οπτόπλινθους (τσατμάς) είτε επενδύεται και από τις δυο πλευρές με καρφωτά πηγάκια, πλεκτά κλαδιά ή καλάμια (μπαγδατί).

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρεία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

1.

2.

1. Λαξευτή λιθοδομή

2. Μπαγδατί με καρφωτές πήχεις & υποκείμενη αργολιθοδομή

3. Μπαγδατί με πλεκτά κλαδιά

3.

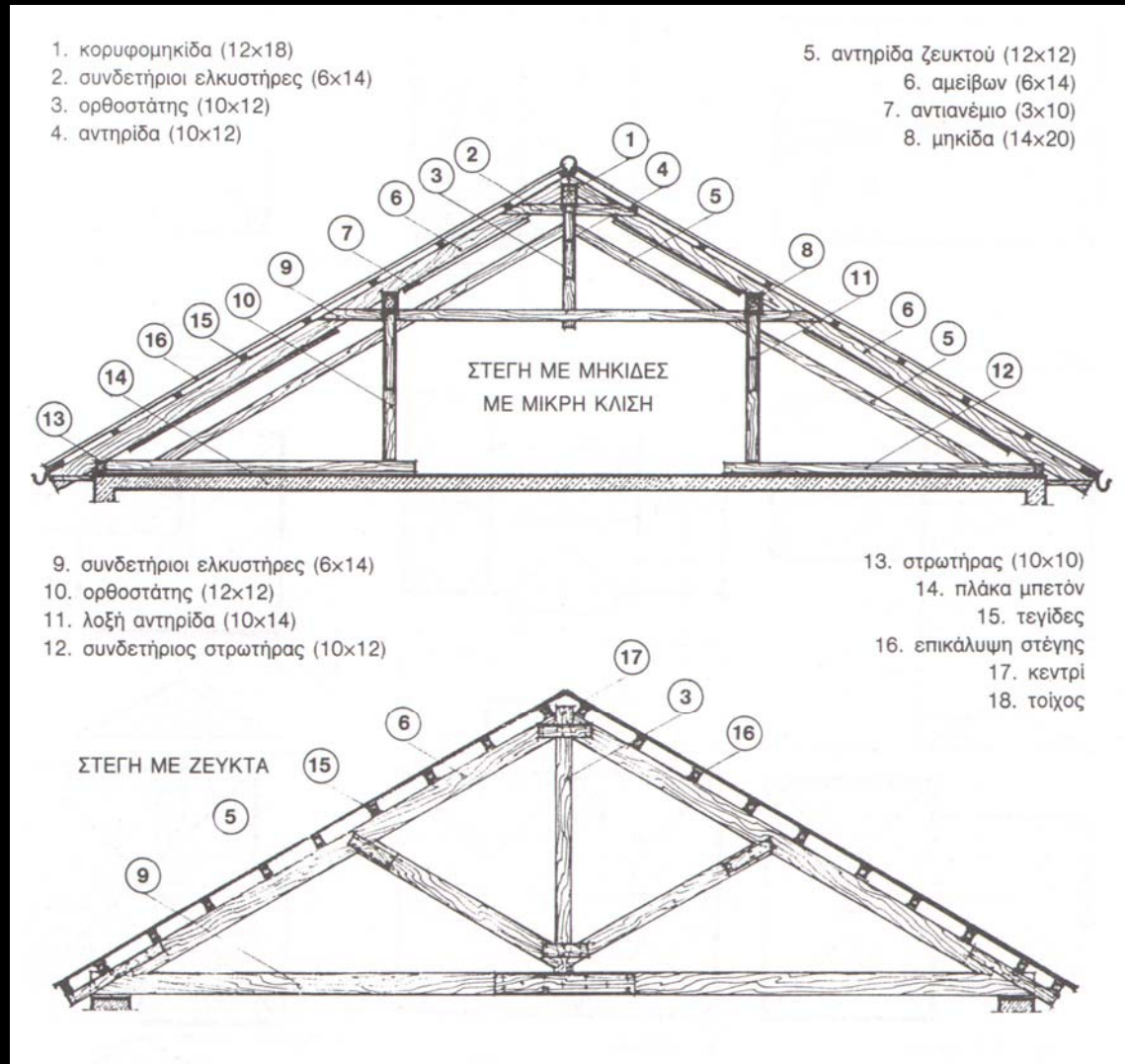
2. Οριζόντια φέροντα στοιχεία (πατώματα)

Σύστημα ξύλινων δοκών διατεταγμένων παράλληλα μεταξύ τους σε αποστάσεις των 40 – 50 εκ.

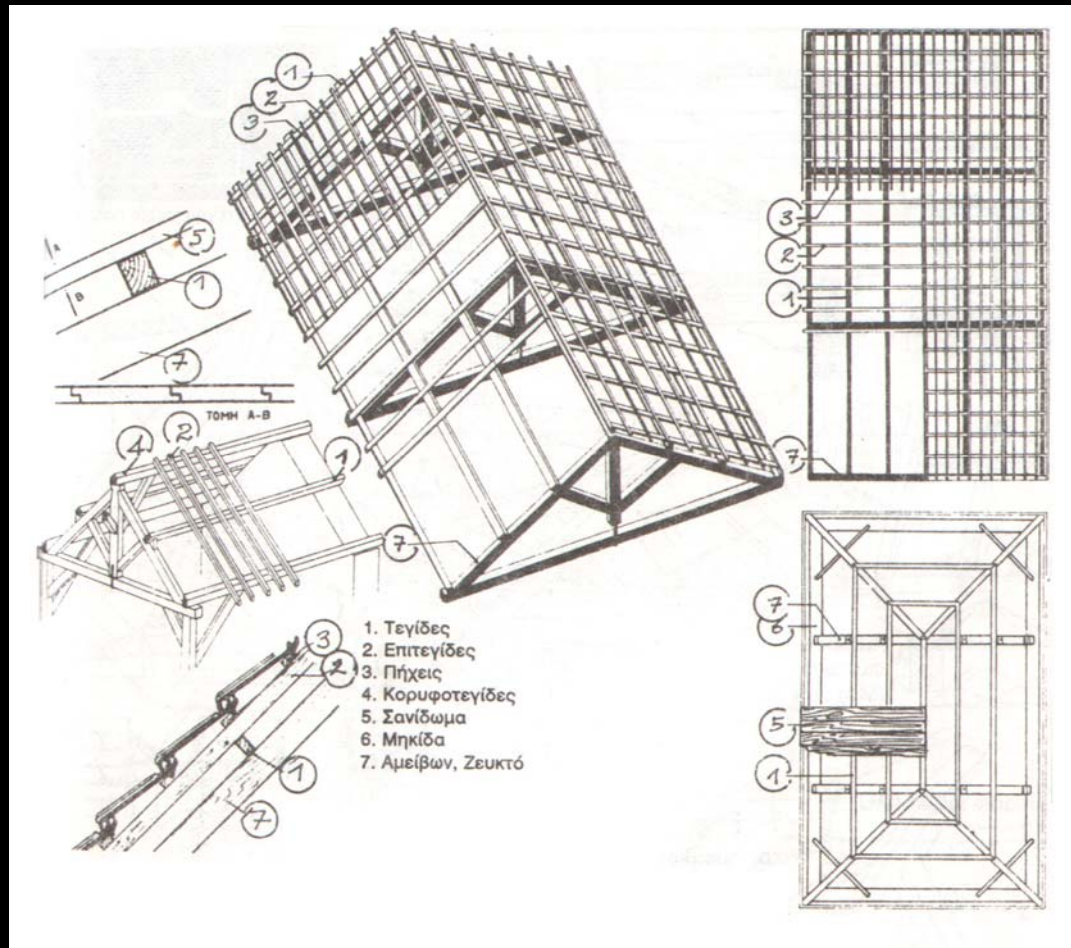
Οι δοκοί εδράζονται στην τοιχοποιία είτε απευθείας είτε μέσω διαμήκους δοκού που εξασφαλίζει σωστή κατανομή των φορτίων στον τοίχο.

3. Στέγη

Στέγη είναι η επικάλυψη του κτιρίου για την προφύλαξη των εσωτερικών μερών από τις ατμοσφαιρικές συνθήκες. Αποτελείται από κεκλιμένα επίπεδα για τη διευκόλυνση της ροής του βρόχινου νερού και την απομάκρυνση του χιονιού

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ο φέρων οργανισμός της στέγης είναι κατασκευασμένος από ξύλο και αποτελείται από ζευκτά. Το ζευκτό είναι ένα επίπεδο δικτύωμα τριγωνικής διατομής κατασκευασμένο από ξύλινα στοιχεία. Η παράταξη αυτών των στοιχείων με τις κατάλληλες μεταξύ τους συνδέσεις δημιουργεί τη φέρουσα κατασκευή της στέγης

Λειτουργική οργάνωση

Η παραδοσιακή κατοικία ως επί το πλείστον είναι διώροφη ή τριώροφη. Στο ισόγειο χωροθετούνται δευτερεύουσες χρήσεις όπως στάβλοι και αποθήκες.

Ο όροφος στεγάζει την κοινωνική και ιδιωτική ζωή της οικογένειας

Βασική δομική και λειτουργική σημασία σε όλους τους τύπους της παραδοσιακής κατοικίας διαδραματίζει το χαγιάτι.

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Χαγιάτι

Τυπικό αρχιτεκτονικό στοιχείο που χαρακτηρίζει όλο το εύρος της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής από την ταπεινή ανώνυμη αρχιτεκτονική της υπαίθρου έως τα κονάκια και τα αρχοντικά.

Ημιυπαίθρια προέκταση του εσωτερικού χώρου, χώρος βασικός για τη ζωή της κατοικίας

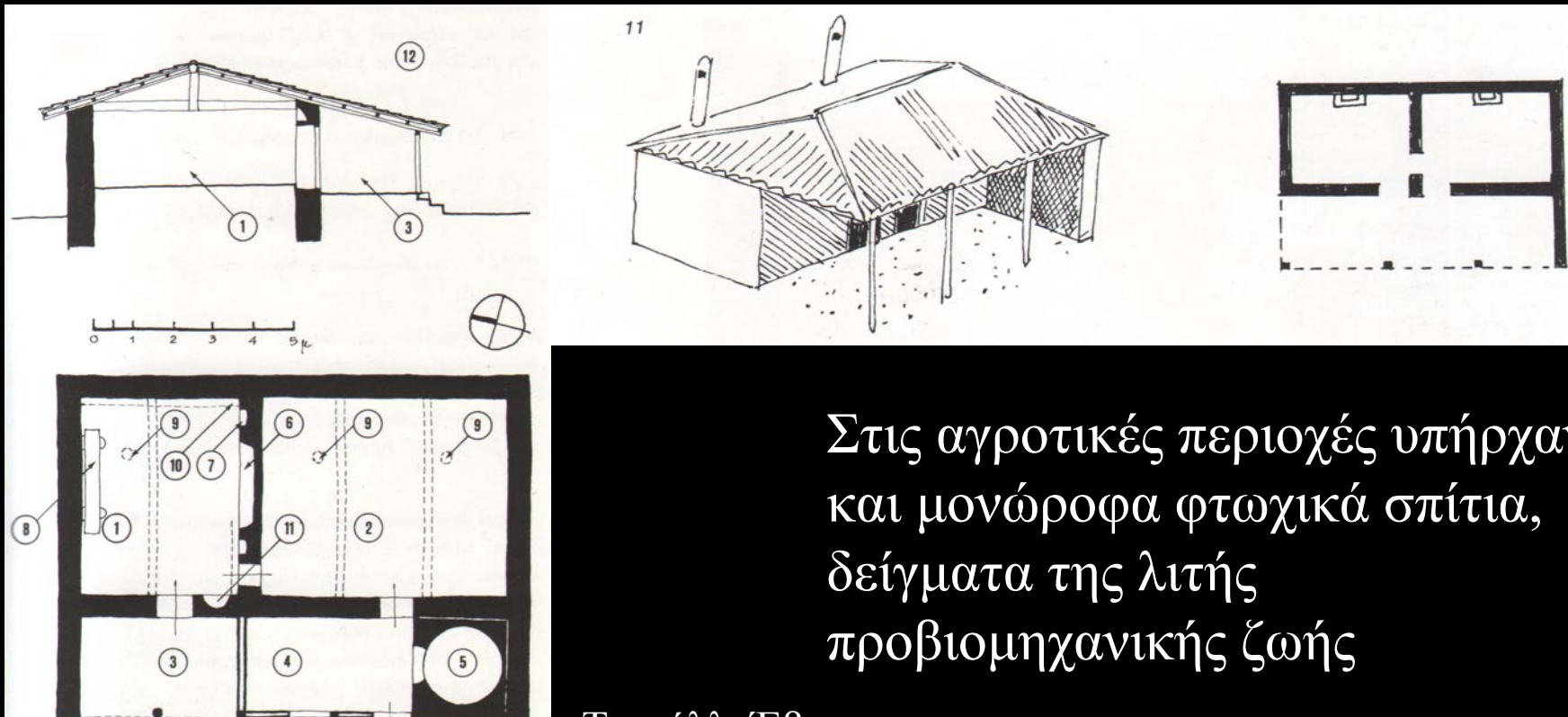
Μουσθένη Παγγαίου

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Λαϊκή κατοικία αγροτικών περιοχών:

Μονώροφο πλατυμέτωπο κτίσμα
με χαγιάτι

Λαγκαδάς

Στις αγροτικές περιοχές υπήρχαν
και μονώροφα φτωχικά σπίτια,
δείγματα της λιτής
προβιομηχανικής ζωής

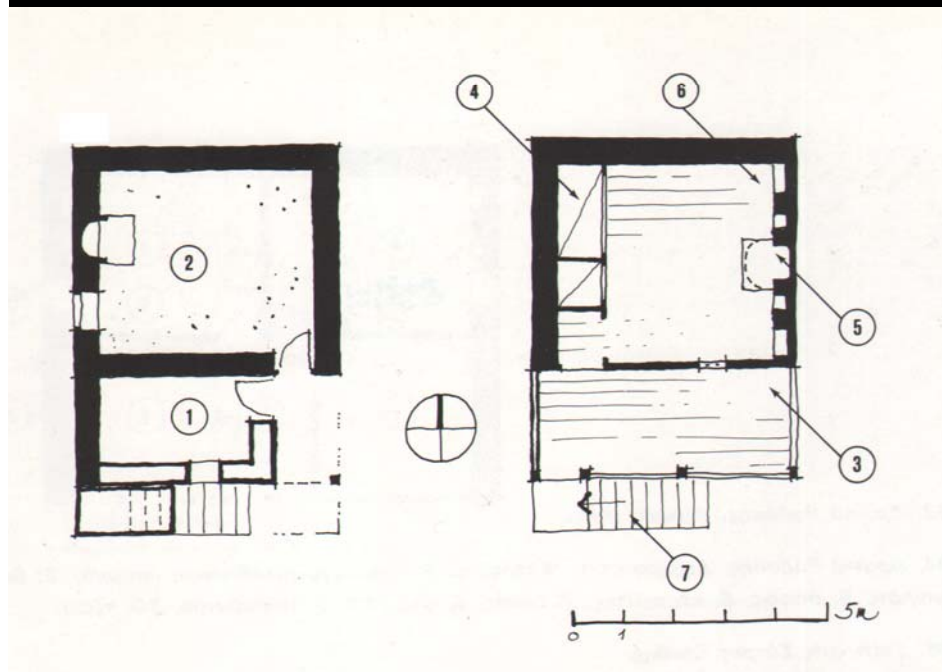
Τριφύλλι Έβρου

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Λαϊκή κατοικία αγροτικών περιοχών:

Διώροφο μονόχωρο κτίσμα
με ανοιχτό χαγιάτι

Γρατινή Ροδόπης

Λαϊκή κατοικία αγροτικών περιοχών:

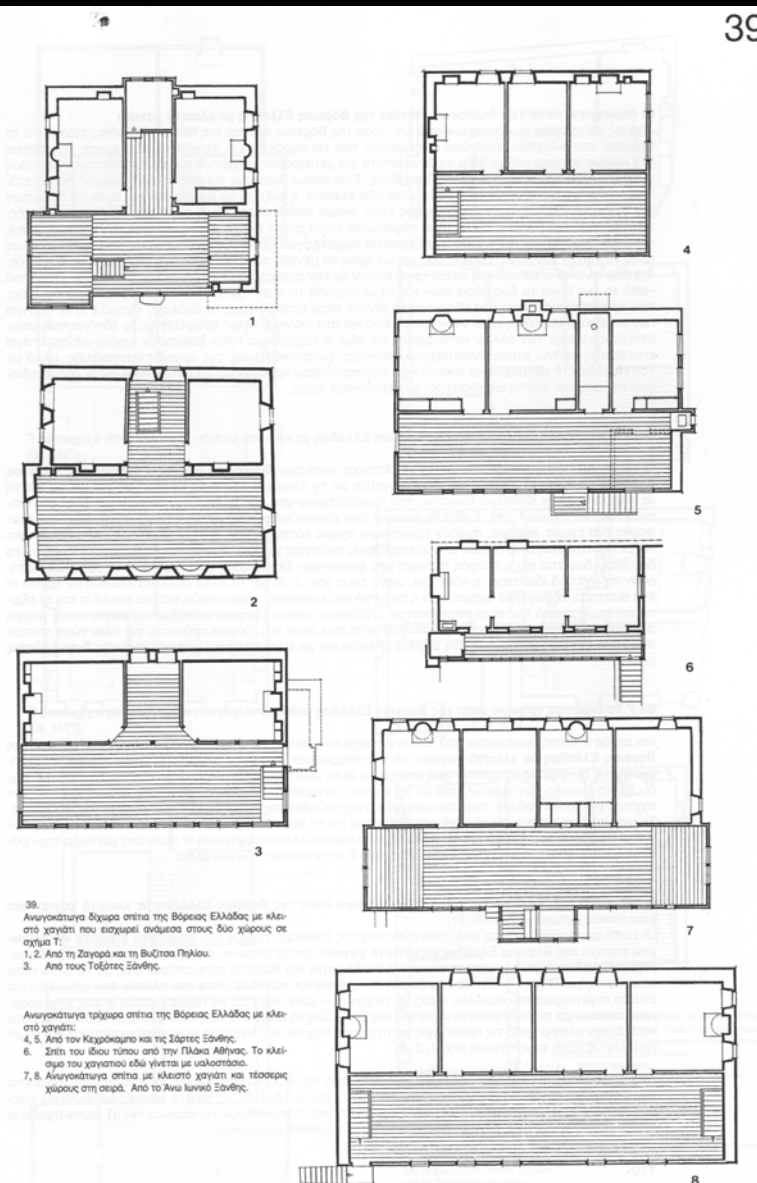
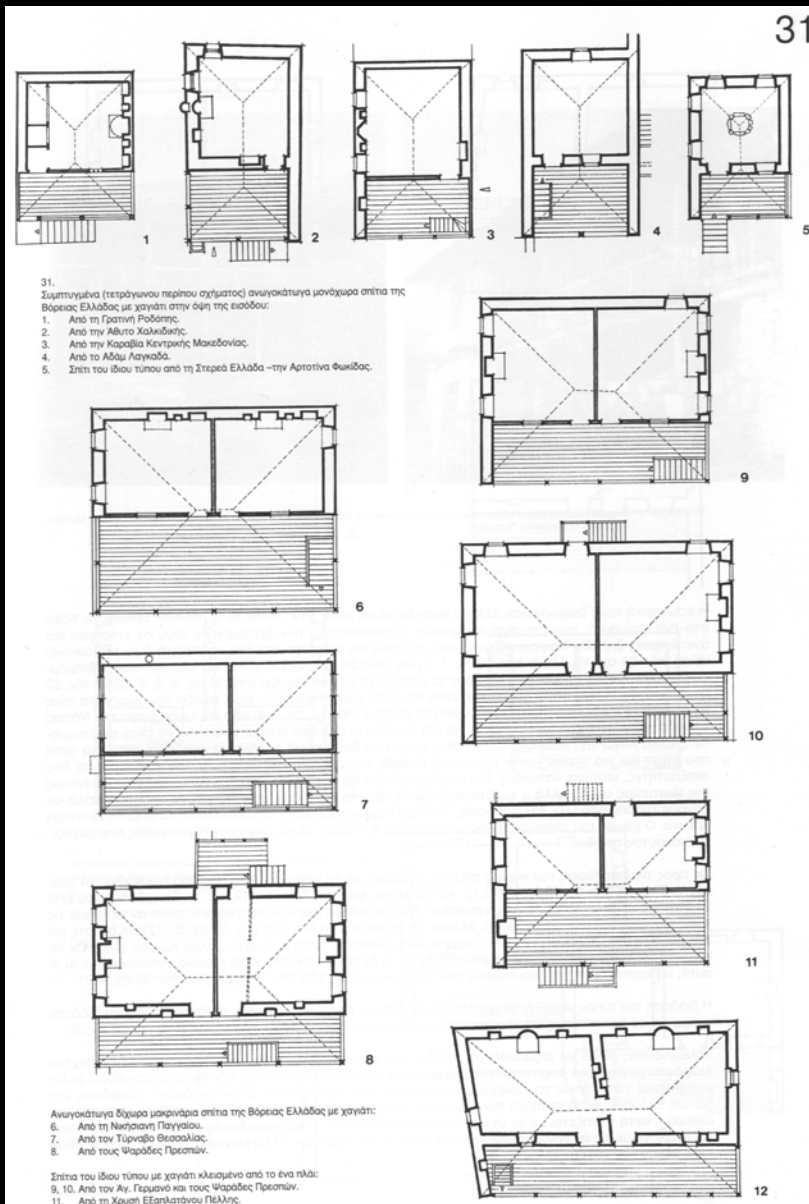
Διώροφο πλατυμέτωπο κτίσμα
με ανοιχτό ή κλειστό χαγιάτι

‘Οσσα Ν. Θεσσαλονίκης

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Διώροφο πλατυμέτωπο κτίσμα με ανοιχτό ή κλειστό χαγιάτι - Τυπολογία

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρεία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

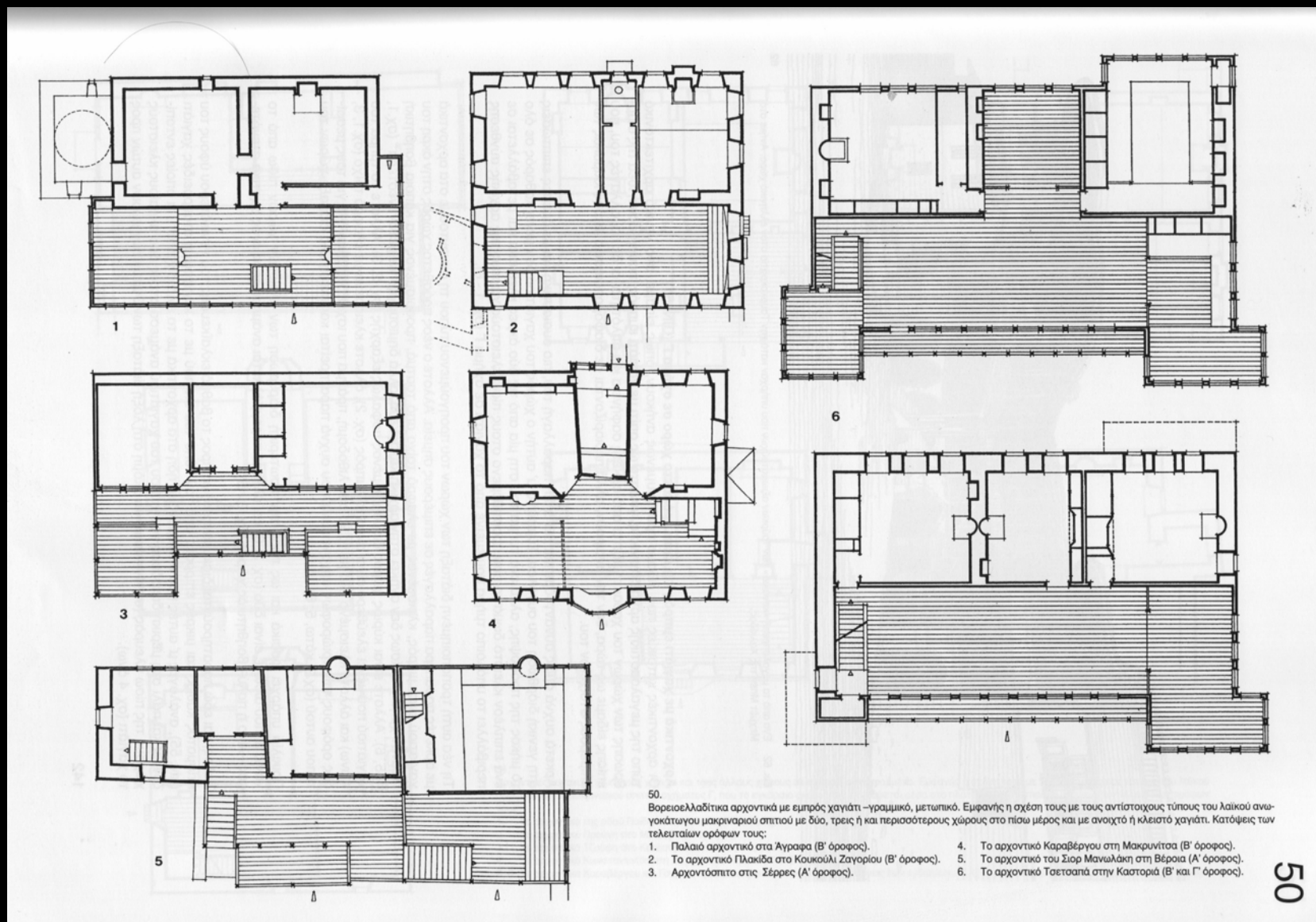
Φωτ. 39, 40 Ανοιχτά διώροφα σπίτια της αρχιτεκτονικής παράδοσης της Βόρειας Ελλάδας από την Ανατολική Μακεδονία. Από το Μελισσοκομείο και τη Μούσσηνη Παγγαίου.

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

- Αστική κατοικία – Αρχοντικό
- Συγγένεια με τους τύπους της ευρύτερης λαϊκής παράδοσης
- Επιρροές από την αρχιτεκτονική των μεγάλων αστικών κέντρων (Κωνσταντινούπολη, Κεντρική Ευρώπη)
- Η λειτουργική οργάνωση της κατοικίας στηρίζεται σε μπροστινό χαγιάτι γύρω από το οποίο διατάσσονται οι επιμέρους χώροι

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

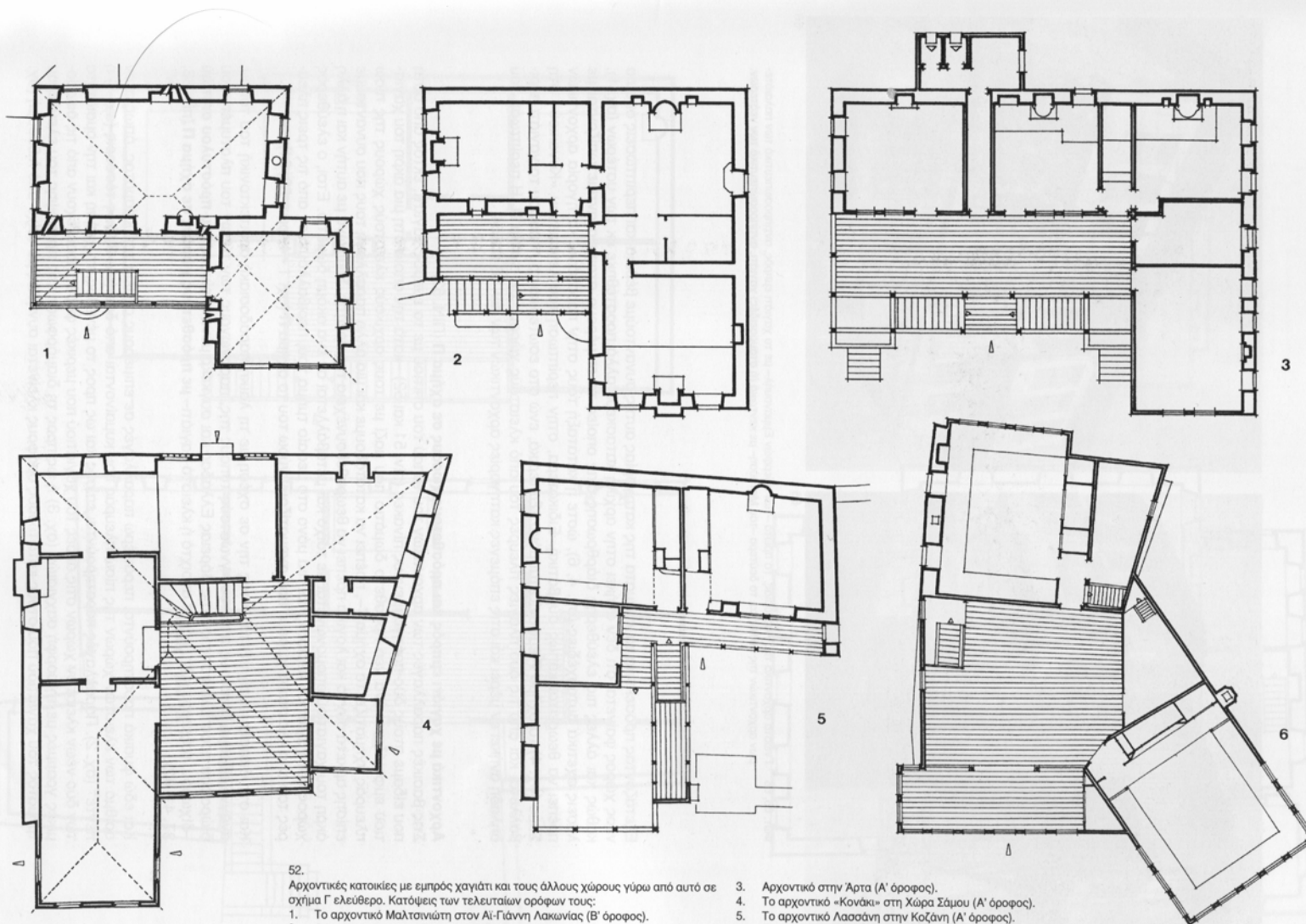
Αρχοντικά με γραμμικό μετωπικό χαγιάτι

- Αστική κατοικία – Αρχοντικό
- Παρουσιάζει εξοπλισμό και χώρους που αναφέρονται στην αστική ζωή (αποχωρητήριο, μουσάντρες, κ.α.)
- Κάποιες φορές εμφανίζει ανεξάρτητο χώρο υποδοχής, διακοσμημένο (καλός όντας)
- Συχνά χάνεται η καθαρότητα της γεωμετρίας προσαρμοζόμενο στα δεδομένα του οικοπέδου χωρίς ωστόσο να αλλοιώνεται η οργανωτική δομή του

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Αρχοντικά με κεντρικό εμπρόσθιο χαγιάτι

52.

Αρχοντικές κατοικίες με εμπρός χαγιάτι και τους άλλους χώρους γύρω από αυτό σε σχήμα Γ ελεύθερο. Κατόψεις των τελευταίων ορόφων τους:

1. Το αρχοντικό Μαλτσιονίτη στον Αι-Γιάννη Λακωνίας (Β' όροφος).
2. Αρχοντικό στο Κεπέσοβο Ζαγορίου (Α' όροφος).

3. Αρχοντικό στην Άρτα (Α' όροφος).

4. Το αρχοντικό «Κονάκι» στη Χώρα Σάμου (Α' όροφος).

5. Το αρχοντικό Λασσάνη στην Κοζάνη (Α' όροφος).

6. Το αρχοντικό Νανζή στην Καστοριά (Β' όροφος).

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Αρχοντικά με κεντρικό εμπρόσθιο χαγιάτι

63

64

Φωτ. 63, 64

Βορειοελλαδίτικα αρχοντικά με εμπρός χαγιάτι, ανοιχτό στην πρόσοψη, που περιβάλλεται από τους πίσω κλειστούς χώρους σε σχήμα Π. Το πρώτο του Γουργιώτη από τη Μακρυνίτσα Πηλίου (από την κάτω περιοχή της) και το δεύτερο του Κατσάγγελου από την Αρναία Χαλκιδικής.

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

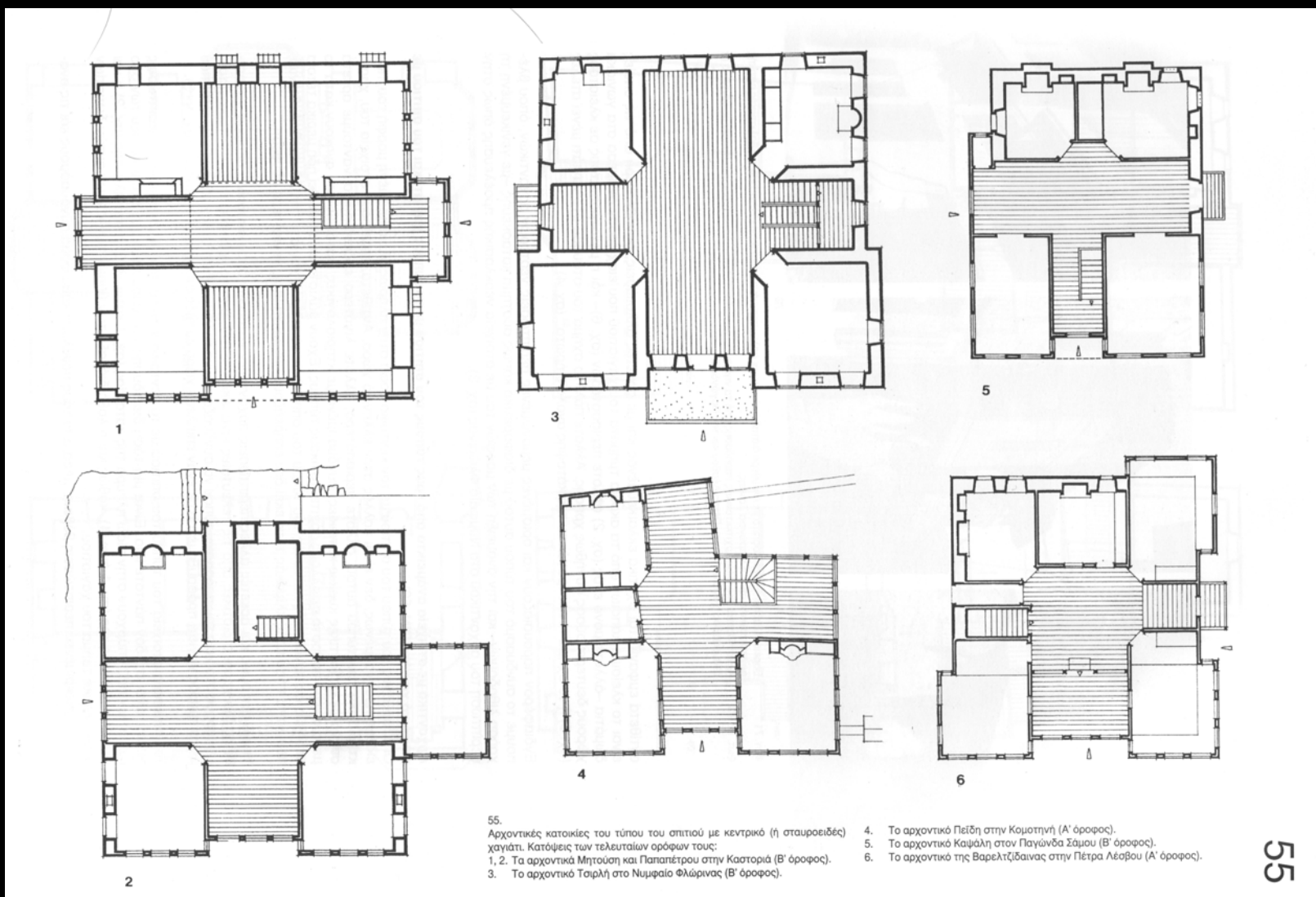
- Διάφορες αστικών και λαϊκών παραδοσιακών σπιτιών
- Μέγεθος, όροφοι
- Ποιότητα κατασκευής και διακόσμου
- Προσθετές λειτουργίες (σοφάς, κιόσκι)
- Αρχ/κες προεξοχές (σαχνισί)

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

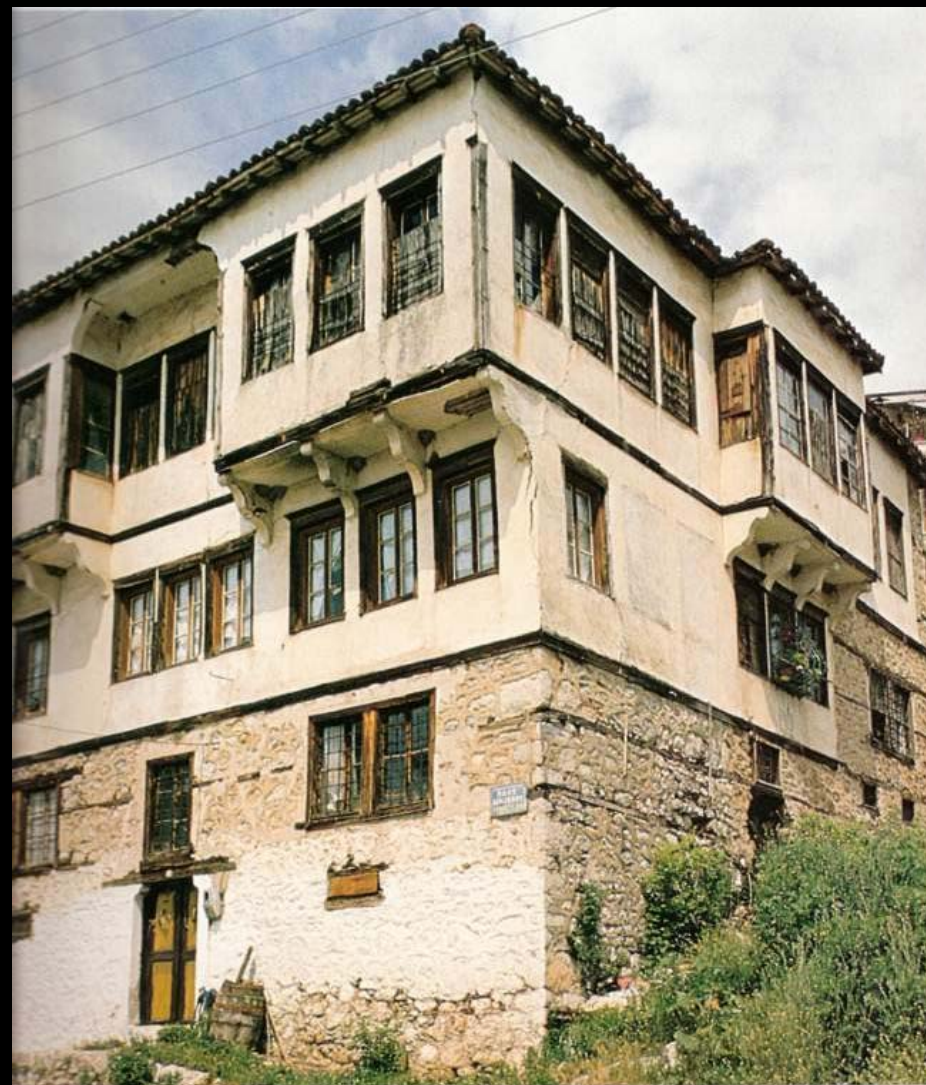
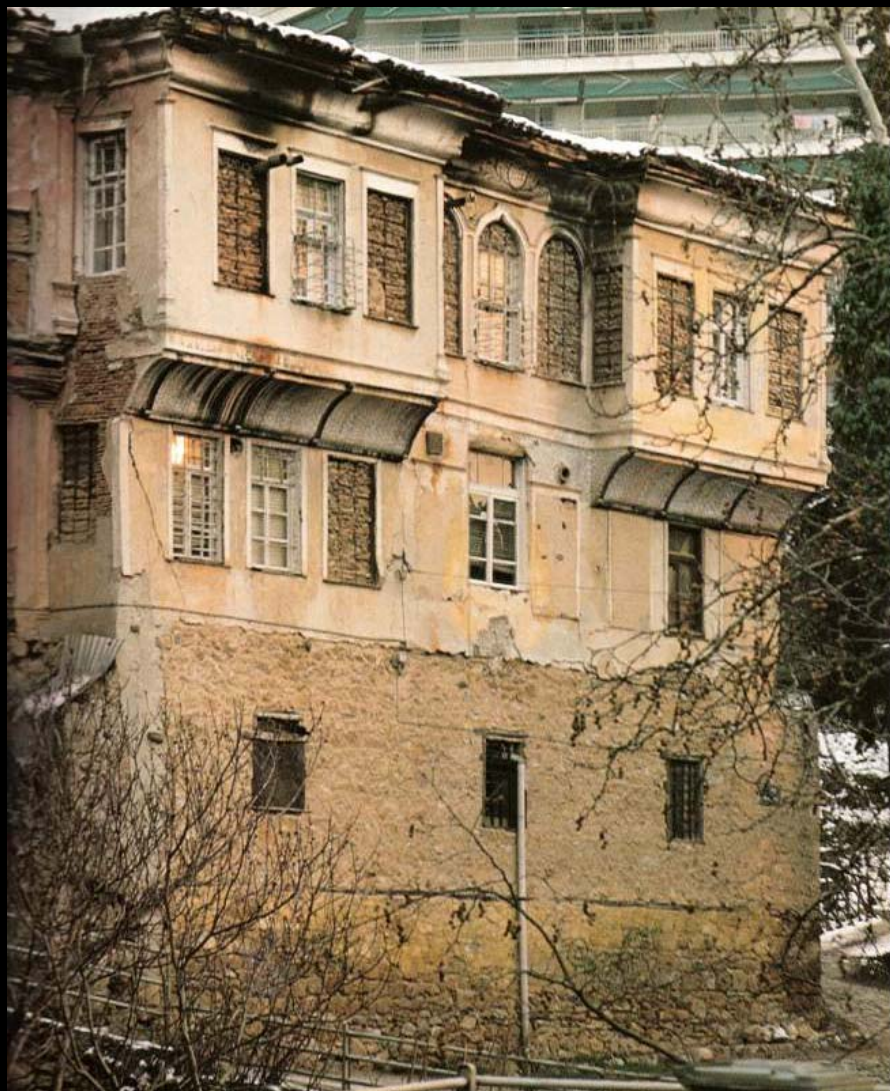
- Μεγαλοαστική παραδοσιακή κατοικία
- Κτίσμα με σταυροειδές κεντρικό χαγιάτι – «δοξάτο» - σύνθετη μορφή
- Έντεχνος αρχιτεκτονικός σχεδιασμός με στόχο τη δημιουργία εντυπώσεων και την κοινωνική προβολή
- Επιρροή από την επίσημη αρχιτεκτονική της πρωτεύουσας

- Μεγαλοαστική παραδοσιακή κατοικία
- Η κεντρικός χώρος αποκτά διευρυμένες διαστάσεις και εμφανίζει κεραίες συνήθως σταυροειδώς διατεταγμένες (δοξάτο).
- Οι απόμερες περιοχές, ελεύθερες από κυκλοφορία χρησιμοποιούνται ως καθιστικά (σοφάδες) που σε αρκετές περιπτώσεις συνδυάζονται με τη μορφή προβόλου στην πρόσοψη.
- Τα δωμάτια (οντάδες) συνήθως έχουν ανοίγματα προς τον κεντρικό χώρο υποδοχής (δοξάτο) με αποτέλεσμα ο χώρος να γίνεται διάτρητος και να δίνει μια αίσθηση συνέχειας.
- Όταν υπάρχει μεσοπάτωμα πολλές φορές χρησιμοποιείται ως χώρος εργασίας

- Μεγαλοαστική παραδοσιακή κατοικία

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρεία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

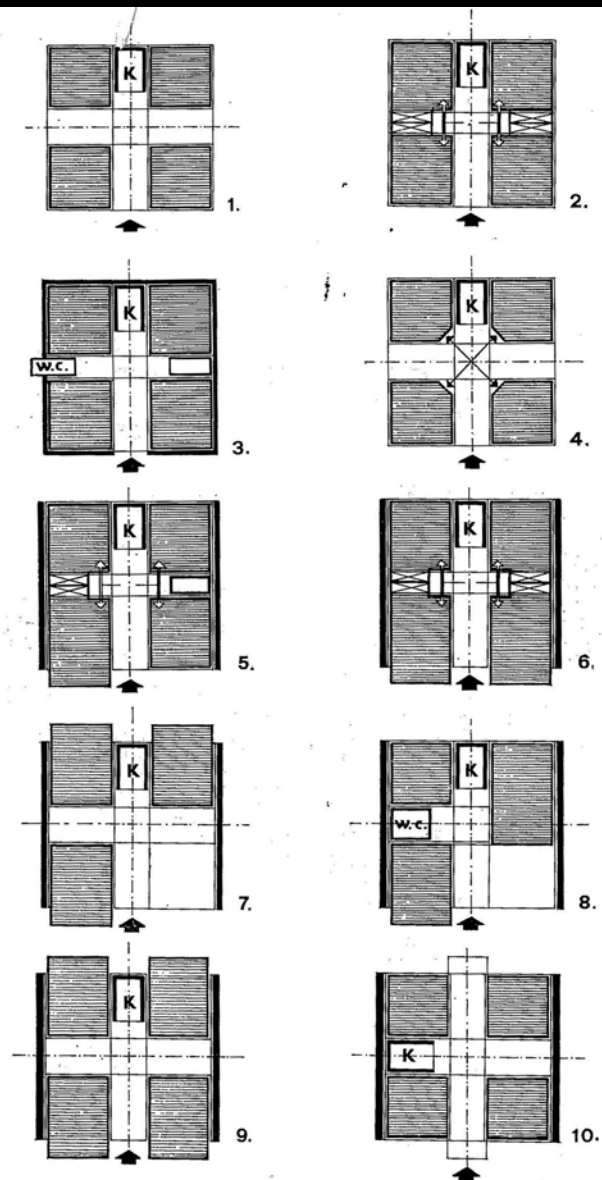

Καστοριά

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Τυπολογική εξέλιξη της
μεγαλοαστικής κατοικίας
με σταυροειδή
κοινόχρηστο χώρο

Κατά τον Ν. Μουτσόπουλο

Εικ. 101. Θεωρητική τυπολογική εξέλιξη του δρόμου πυργοειδούς κατοικίας με κεντρικό σταυρόσχημο κοινόχρηστο χώρο (σφαίρα).

Το σαχνισί

Εύλινη κατασκευή κλειστού
εξώστη, με πολλά παράθυρα, προεκτείνει
και ορθογωνίζει το χώρο και εξασφαλίζει
περισσότερη θέα, ήλιο και αέρα

Δομικό στοιχείο της όψης.
Χαρακτηρίζει την παραδοσιακή
αρχιτεκτονική

Ανάλαφρη κατασκευή με ρυθμική
παράθεση ανοιγμάτων, το κενό συχνά
επικρατεί του πλήρους.

Φιλιπούπολη, Βουλγαρία

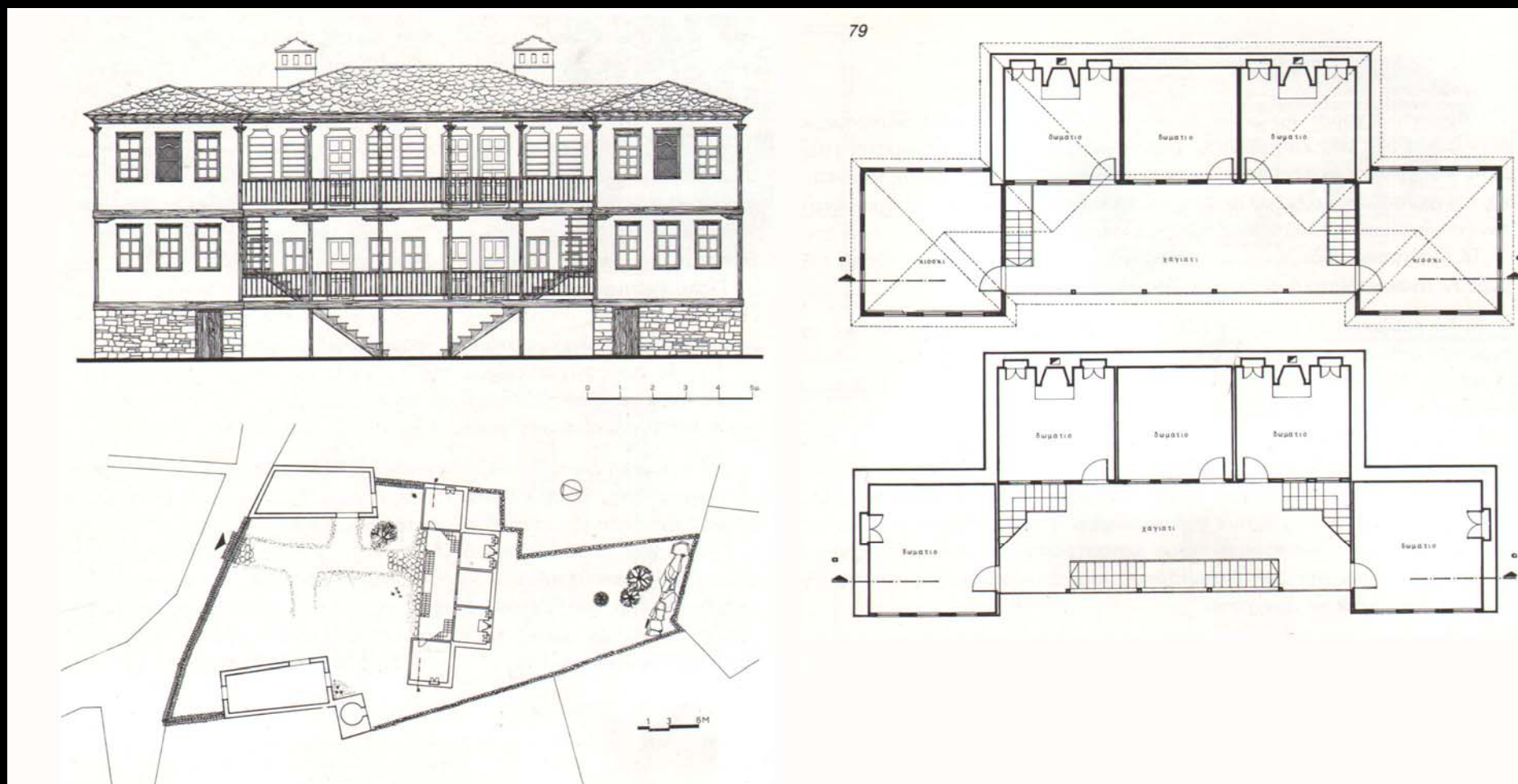
Αρχές οργάνωσης των όψεων

Η συμμετρία είναι επιθυμητή, εφόσον ανταποκρίνεται σε συμμετρική κάτοψη. Ωστόσο δεν έχει κεντρική σημασία στο σχεδιασμό.

Η ακανόνιστη γεωμετρία των οικοπέδων πολλές φορές δεν επιτρέπουν τη συμμετρική ανάπτυξη της όψης.

Παρατηρούνται άξονες ανοιγμάτων και ρυθμική επανάληψη αυτών

Αρχές οργάνωσης των όψεων

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ξάνθη

Αρχές οργάνωσης των όψεων

Καθ' ύψος παρατηρείται μια βαθμιαία αύξηση των κενών σε σχέση με τα πλήρη.

Συμπαγής βάση – ανάλαφρη διάτρητη ανωδομή

Αυτό έχει να κάνει με την προστασία του κτιρίου, τη χρήση των εσωτερικών χώρων αλλά και την κατασκευαστική παράμετρο.

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρεία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Μουσθένη Παγγαίου